

University of Groningen

Diagnostisch hulpmiddel dementie bij mensen met (Z)EV(M)B voor gedragskundigen en psychodiagnostisch medewerkers

Wissing, Maureen B.G.; Hobbelen, Johannes S.M.; De Deyn, Peter P.; Waninge, Aly; Dekker, Alain D.

DOI:
[10.5281/zenodo.10209714](https://doi.org/10.5281/zenodo.10209714)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2023

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Wissing, M. B. G., Hobbelen, J. S. M., De Deyn, P. P., Waninge, A., & Dekker, A. D. (2023, apr. 4). Diagnostisch hulpmiddel dementie bij mensen met (Z)EV(M)B voor gedragskundigen en psychodiagnostisch medewerkers. www.vb-dementie.nl. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10209714>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.



Diagnostisch hulpmiddel dementie bij mensen met (Z)EV(M)B voor gedragskundigen en psychodiagnostisch medewerkers



rijksuniversiteit
 groningen



umcg



Hanzehogeschool
 Groningen
 University of Applied Sciences

alliade



's Heeren Loo

ipse
 de bruggen

Visio



Welkom

Het diagnostisch hulpmiddel dementie bij (Z)EV(M)B is ontwikkeld om dementiegerelateerde veranderingen bij mensen met (Z)EV(M)B in kaart te brengen. Het diagnostisch hulpmiddel kan worden gebruikt in het diagnostisch proces. De resultaten van het diagnostisch hulpmiddel *alleen* zijn niet voldoende om een diagnose te stellen. Veranderingen kunnen namelijk ook worden veroorzaakt door (andere) aandoeningen met dementie-achtige symptomen. Deze mogelijke differentiaaldiagnoses dienen te worden uitgesloten.



Opbouw

Algemene gegevens

Het diagnostisch hulpmiddel voor dementie bij (Z)EV(M)B bestaat uit twee delen.

Het eerste deel gaat over algemene gegevens van de interviewer, informant(en) en cliënt en is als volgt opgebouwd:

- Interview details
- Interviewer
- Informant(en)
- Cliënt

Dementiegerelateerde veranderingen

Het tweede deel bevat 42 items over dementiegerelateerde veranderingen, onderverdeeld in zeven symptoomdomeinen. Bij ieder item wordt gevraagd of er in de laatste zes maanden een verandering zichtbaar is ten opzichte van het karakteristieke gedrag/functioneren (ook wel het typische gedrag genoemd). Met karakteristiek wordt het functioneren/gedrag bedoeld dat kenmerkend is voor de cliënt en dat hij/zij gedurende het volwassen leven heeft laten zien, dus voordat er achteruitgang optrad.

1. Veranderingen in cognitie
2. Veranderingen in taal en spraak
3. Gedragsveranderingen
4. Veranderingen in eten en drinken
5. Veranderingen in persoonlijke verzorging
6. Veranderingen in motoriek
7. Bijkomende gezondheidsproblemen

Het afnameprotocol staat uitgebreid beschreven in de bijbehorende handleiding. De handleiding dient nauwkeurig te worden gevolgd.

Let op!

- Een verandering die al langer dan zes maanden zichtbaar is terwijl deze niet karakteristiek is, wordt gescoord als zijnde dat er een verandering is.
- Een vooruitgang in functioneren wordt als 'nee, geen verandering' gescoord.
- Als gedrag momenteel niet aanwezig is of als gedrag wel aanwezig is maar niet is veranderd, dan wordt er 'nee, geen verandering' gescoord.



Algemene gegevens

Interviewdatum

Interviewer

Beroep

- Gedragkundige (orthopedagoog/psycholoog)
- Psychodiagnostisch medewerker
- Anders, namelijk: _____

Zorginstelling

Informant(en)

Aantal informanten

- 1
- 2
- 3

Informant 1

Geslacht

- Man
- Vrouw
- Anders

U bent:

- (Persoonlijk) begeleider dagbesteding
- (Persoonlijk) begeleider wonen
- Ouder
- Broer/zus/zwager/schoonzus
- Anders, namelijk: _____

Hoelang kent u de cliënt (in jaren)?

Hoeveel tijd brengt u per week ongeveer door met de cliënt (in uren)?



Informant 2

Geslacht

- Man
- Vrouw
- Anders

U bent:

- (Persoonlijk) begeleider dagbesteding
- (Persoonlijk) begeleider wonen
- Ouder
- Broer/zus/zwager/schoonzus
- Anders, namelijk: _____

Hoelang kent u de cliënt (in jaren)?

Hoeveel tijd brengt u per week ongeveer door met de cliënt (in uren)?

Informant 3

Geslacht

- Man
- Vrouw
- Anders

U bent:

- (Persoonlijk) begeleider dagbesteding
- (Persoonlijk) begeleider wonen
- Ouder
- Broer/zus/zwager/schoonzus
- Anders, namelijk: _____

Hoelang kent u de cliënt (in jaren)?

Hoeveel tijd brengt u per week ongeveer door met de cliënt (in uren)?



Clïënt

Leeftijd (in jaren)

Geslacht

- Man
- Vrouw

Woonsituatie

- Thuis
- Deels bij een zorgorganisatie en deels thuis (bijv. weekend)
- Bij een zorgorganisatie
- Anders, namelijk: _____

Dagbesteding

- Ja
- Nee

Mate van verstandelijke beperking (oorspronkelijk niveau voordat achteruitgang optrad)

- Ernstig
- Zeer ernstig

Oorzaak verstandelijke beperking

- Downsyndroom
- Ander syndroom namelijk: _____
- Geen syndroom maar: _____
- Niet bekend

Intelligentiescore (IQ, oorspronkelijk niveau voordat achteruitgang optrad)

- Niet bekend
- IQ: _____

Sociaal-emotionele ontwikkeling (oorspronkelijk niveau voordat achteruitgang optrad)

- Niet bekend
- 0 - 6 maanden (eerste adaptatiefase)
- 6 - 18 maanden (eerste socialisatiefase)
- 18 - 36 maanden (eerste individuatiefase)
- 3 - 7 jaar (eerste identificatiefase)
- 7 - 12 jaar (realiteitsbewustwording)

Dementie al eerder vastgesteld?

Uitleg *Twijfelachtige dementie: achteruitgang, maar voldoet (nog) niet aan de diagnostische dementiecriteria.
Vastgestelde dementie: gebaseerd op klinische evaluatie en multidisciplinaire dementiediagnostiek.*

- Geen aanwijzingen voor dementie
- Twijfelachtige dementie
- Klinisch vastgestelde diagnose dementie (inclusief waarschijnlijkheidsdiagnose)



Verbale vaardigheden

Is de cliënt karakteristiek in staat om zich verbaal, met woorden te uiten?

- Ja
- Nee

Loopvaardigheden

Is de cliënt karakteristiek in staat om te lopen?

- Ja
- Nee

Recente levensgebeurtenissen

Heeft de cliënt in de laatste zes maanden te maken gehad met grote veranderingen/gebeurtenissen die impact hebben (gehad) op het functioneren (klinisch oordeel)?

Voorbeelden verhuizing, overlijden van een naaste

- Ja, nog steeds duidelijk effect op het functioneren
- Ja, geen duidelijk effect (meer) op het functioneren
- Nee

Comorbiditeiten

Heeft de cliënt comorbiditeiten met effect op het functioneren (klinisch oordeel)?

Voorbeelden epilepsie, hypothyreoïdie (traag werkende schildklier), vitamine-B12-tekort, gehoorproblemen, visusproblemen, slaapapneu

- Ja
- Nee

Psychofarmaca (gedragsregulerende medicatie)

Is er in de laatste zes maanden een verandering in psychofarmacagebruik geweest die impact heeft (gehad) op het functioneren (klinisch oordeel)?

- Ja
- Nee

Langdurige ziekenhuisopname

Is de cliënt in de laatste zes maanden langdurig opgenomen geweest in het ziekenhuis?

- Ja
- Nee

Terminale levensfase

Uitleg De terminale levensfase is de laatste fase van iemands leven, waarbij de levensverwachting maximaal drie maanden is.

Bevindt de cliënt zich in de terminale levensfase?

- Ja
- Nee



Overige vermeldingswaardige zaken:



Dementiegerelateerde veranderingen

1. Veranderingen in cognitie

1.1 Dagelijkse handelingen herkennen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het herkennen van dagelijkse handelingen?

Voorbeelden niet meer herkennen dat je gaat eten/drinken, aan-/uitkleden, douchen, dat je moet plassen op het toilet

- Ja, **verminderde** herkenning van dagelijkse handelingen
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:

1.2 Eenvoudige keuzes maken

Voorbeelden keuzes rondom eten/drinken, activiteiten

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het maken van eenvoudige keuzes?

- Ja, **minder goed** eenvoudige keuzes maken
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:

1.3 Personen herkennen

Voorbeelden begeleiders, familieleden, medecliënten

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het herkennen van personen?

- Ja, **verminderde** herkenning van personen
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:



1.4 Objecten herkennen

Voorbeelden *lepel, beker, stoel, kledingstuk, knuffel, puzzel*

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het herkennen van objecten?

- Ja, **verminderde** herkenning van objecten
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:

1.5 Voorkeur voor objecten

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in de voorkeur voor bepaalde objecten?

Voorbeelden *niet meer willen aanraken van een object dat de cliënt eerder altijd vast had, objecten leuk vinden die de cliënt vroeger verschrikkelijk vond*

- Ja, **minder** voorkeur voor bepaalde objecten
- Ja, **meer** voorkeur voor bepaalde objecten
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:

1.6 Objecten kwijtraken

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het kwijtraken van objecten?

Voorbeelden *niet meer weten waar het speelgoed is neergelegd, waar de rollator staat*

- Ja, **vaker** objecten kwijtraken
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:



1.7 Afstanden waarnemen

Uitleg afstanden tot mensen/objecten (tafel, stoel, stoeprand) kunnen waarnemen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het waarnemen van afstanden?

Voorbeelden vaker ergens tegenaan lopen/met rolstoel tegenaan rijden, meer moeite met afstapjes/overgangen (bijvoorbeeld tussen vloeren)

- Ja, **achteruitgang** in waarnemen van afstanden
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:

1.8 Weg vinden

Uitleg weg vinden naar bekende ruimtes (woonkamer, slaapkamer, toilet) of plaatsen (dagbesteding, woning)

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het kunnen vinden van de weg?

- Ja, **minder goed** de weg kunnen vinden
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:

1.9 Dagritme herkennen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien het herkennen van het dagritme?

Voorbeelden niet meer herkennen dat je na het aankleden gaat ontbijten, vaker stap overslaan in het dagprogramma, activiteit op verkeerd moment beginnen, loslaten van de dagelijkse structuur

- Ja, **verminderde** herkenning van het dagritme
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:



1.10 Dag en nacht herkennen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in de herkenning van het verschil tussen dag en nacht?

Voorbeeld 's nachts wakker worden en zich gedragen alsof het ochtend is

- Ja, **verminderde** herkenning van dag en nacht
- Nee, geen verandering

- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:



2. Veranderingen in taal en spraak

Let op! Vraag 2.1 en 2.2 worden alleen ingevuld wanneer de cliënt karakteristiek in staat is om zich verbaal, met woorden te uiten.

2.1 Woordgebruik

Uitleg *het aantal verschillende woorden dat de cliënt gebruikt om zich verbaal uit te drukken*

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het woordgebruik?

- Ja, **minder** verschillende woorden gebruiken
- Nee, geen verandering

Notities:

2.2 Verstaanbaar spreken

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het verstaanbaar spreken?

- Ja, **minder goed** verstaanbaar spreken
- Nee, geen verandering

Notities:



3. Gedragsveranderingen

3.1 Angst

Voorbeelden schreeuwen/gillen, verstijven, angst om alleen te zijn: begeleiders/familieleden (achter)volgen, niet durven loslaten

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in angst?

- Ja, **meer** angst
- Ja, **minder** angst
- Nee, geen verandering

Notities:

3.2 Verdriet

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het verdrietig zijn?

Voorbeelden vaker verdrietig/huilerig, plotseling gaan huilen zonder aanleiding

- Ja, **meer** verdrietig
- Ja, **minder** verdrietig
- Nee, geen verandering

Notities:

3.3 Interesse voor directe leefomgeving

Voorbeelden medecliënten, begeleiders, activiteiten, muziek, objecten

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in interesse voor de directe leefomgeving?

- Ja, **minder** interesse voor de directe leefomgeving
- Ja, **meer** interesse voor de directe leefomgeving
- Nee, geen verandering

Notities:



3.4 Zichzelf terugtrekken

Voorbeelden geen (oog)contact maken, stil in (rol)stoel zitten, afstand nemen van de groep

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het zichzelf terugtrekken?

- Ja, **meer** zichzelf terugtrekken
- Ja, **minder** zichzelf terugtrekken
- Nee, geen verandering

Notities:

3.5 's Nachts wakker worden

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het 's nachts wakker worden?

- Ja, **meer** 's nachts wakker worden
- Ja, **minder** 's nachts wakker worden
- Nee, geen verandering

- Onbekend, geen zicht op het slaappgedrag

Notities:

3.6 Overdag slapen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het overdag slapen?

- Ja, **meer** overdag slapen
- Ja, **minder** overdag slapen
- Nee, geen verandering

Notities:



3.7 Prikkelbaar gedrag

Voorbeelden geïrriteerd, gefrustreerd, boos, mopperen, grommen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in prikkelbaar gedrag?

- Ja, **meer** prikkelbaar gedrag
- Ja, **minder** prikkelbaar gedrag
- Nee, geen verandering

Notities:

3.8 Verzetten tegen benodigde hulp

Voorbeelden bezigheden tegenwerken, hoofd afwenden, hulpmiddelen niet accepteren

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het verzetten tegen benodigde hulp?

- Ja, **meer** verzetten tegen benodigde hulp
- Ja, **minder** verzetten tegen benodigde hulp
- Nee, geen verandering

Notities:

3.9 Fysieke agressie

Voorbeelden slaan, schoppen, bijten, krabben, knijpen, automutileren

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in fysieke agressie?

- Ja, **meer** fysieke agressie
- Ja, **minder** fysieke agressie
- Nee, geen verandering

Notities:



3.10 Rusteloos gedrag

Voorbeelden niet stil kunnen zitten, (doelloos) heen en weer lopen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in rusteloos gedrag?

- Ja, **meer** rusteloos gedrag
- Ja, **minder** rusteloos gedrag
- Nee, geen verandering

Notities:

3.11 Stereotiep gedrag

Voorbeelden repetitieve, zinloze gewoontes of handelingen zoals tikken, plukken aan kleren, heen en weer wiegen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in stereotiep gedrag?

- Ja, **meer** stereotiep gedrag
- Ja, **minder** stereotiep gedrag
- Nee, geen verandering

Notities:

3.12 Dwangmatig gedrag

Voorbeelden zich gedwongen voelen om voorwerpen aan te tikken/recht te leggen, rituelen uit te voeren

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in dwangmatig gedrag?

- Ja, **meer** dwangmatig gedrag
- Ja, **minder** dwangmatig gedrag
- Nee, geen verandering

Notities:



3.13 Ontremd gedrag

Voorbeelden uitkleden in bijzijn van anderen, personen om de nek vliegen, voortdurend iemand aanraken of vastpakken

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in ontremd gedrag?

- Ja, **meer** ontremd gedrag
- Ja, **minder** ontremd gedrag
- Nee, geen verandering

Notities:

3.14 Stemningswisselingen

Uitleg snel veranderende gemoedstoestanden: het ene moment vrolijk, kort daarna boos

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in stemningswisselingen?

- Ja, **meer** stemningswisselingen
- Ja, **minder** stemningswisselingen
- Nee, geen verandering

Notities:

3.15 Hallucinaties/wanen

Voorbeelden opkijken naar iets/dingen opmerken/dingen benoemen die niet door anderen worden waargenomen. Let op! fantasiebeelden/-figuren vallen hier niet onder

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in hallucinaties/wanen?

- Ja, **meer** hallucinaties/wanen
- Ja, **minder** hallucinaties/wanen
- Nee, geen verandering

Notities:



4. Veranderingen in eten en drinken

4.1 Eet-/drinkvaardigheden

Voorbeelden bestek gebruiken, lepel afhappen, beker naar mond brengen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in eet-/drinkvaardigheden?

- Ja, **achteruitgang** in eet-/drinkvaardigheden
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheden nooit ontwikkeld

Notities:

4.2 Eetlust/drinken

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in eetlust/drinken?

- Ja, **minder** eetlust/drinken
- Ja, **meer** eetlust/drinken
- Nee, geen verandering

Notities:

4.3 Slikken

Uitleg er is sprake van verslikken als iemand tijdens het eten of drinken hoest

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het slikken?

- Ja, **vaker** verslikken
- Nee, geen verandering

Notities:



4.4 Kauwen

Uitleg *Kauwen is een proces in de mond waarbij voeding wordt fijngemalen door middel van tanden of met de kaken (wanneer iemand geen tanden heeft).*

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in het kauwen?

Voorbeelden *korsten van het brood niet meer goed kauwen, meer moeite met het kauwen op vlees*

- Ja, **minder goed** kauwen
- Nee, geen verandering

- Niet van toepassing, vaardigheid nooit ontwikkeld

Notities:

4.5 Lichaamsgewicht

Is er in de laatste zes maanden een verandering van het lichaamsgewicht?

- Ja, **toename** van het lichaamsgewicht
- Ja, **afname** van het lichaamsgewicht
- Nee, geen verandering

Notities:



5. Veranderingen in persoonlijke verzorging

5.1 Verzorging

Uitleg aan-/uitkleden, baden/douchen, toiletgebruik, uiterlijke verzorging

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in de verzorging?

Voorbeelden niet meer kunnen: sokken/broek aantrekken, jas aandoen, afdrogen, toiletpapier gebruiken, tandenpoetsen

- Ja, **achteruitgang** verzorging
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, vaardigheden nooit ontwikkeld

Notities:



6. Veranderingen in motoriek

6.1 Mobiliteit/transfers

Voorbeelden andere lig-/zithouding aannemen, opstaan vanuit een zittende positie, in/uit bed komen, van bed naar stoel verplaatsen, in auto/bus stappen

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in mobiliteit/transfers?

- Ja, **achteruitgang** in mobiliteit/transfers
- Nee, geen verandering

Notities:

6.2 Balans

Uitleg gelijkmatige verdeling van het lichaamsgewicht waardoor iemand rechtop en stabiel kan blijven

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in balans?

Voorbeeld scheefzakken

- Ja, **verminderde** balans
- Nee, geen verandering

Notities:

6.3 Valfrequentie

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in valfrequentie?

- Ja, **vaker** vallen
- Nee, geen verandering

Notities:



6.4 Rolstoelgebruik

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in rolstoelgebruik?

- Ja, **vaker** rolstoel gebruiken
- Nee, geen verandering

Notities:

6.5 Stijfheid

Uitleg Stijfheid kan zich uiten in minder goed achter in de rolstoel kunnen komen, meer moeite om de arm in de mouw te krijgen, minder zelf kunnen 'meebewegen' tijdens het aankleden.

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in stijfheid in spieren/gewrichten?

- Ja, **meer** stijfheid in spieren/gewrichten
- Nee, geen verandering

Notities:

6.6 Spierkracht

Uitleg Verminderde spierkracht kan zich uiten in minder goed op kunnen staan, in elkaar zitten in de stoel, voorovervallen van het hoofd.

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in spierkracht?

- Ja, **verminderde** spierkracht
- Nee, geen verandering

Notities:



Let op! Vraag 6.7 en 6.8 worden alleen ingevuld wanneer de cliënt karakteristiek in staat is om te lopen.

6.7 Looppatroon

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien van het looppatroon?

Voorbeelden *kleinere passen, voeten niet meer optillen, schuifelen/sloffen, voeten meer uit elkaar*

- Ja, **achteruitgang** van het looppatroon
- Nee, geen verandering

Notities:

6.8 Loopafstand

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in de loopafstand?

- Ja, **minder ver** lopen
- Nee, geen verandering

Notities:



7. Bijkomende gezondheidsproblemen

7.1 Incontinentie

Is er in de laatste zes maanden een verandering te zien in incontinentie?

- Ja, **toename** van incontinentie (inclusief het ontstaan van incontinentie)
- Nee, geen verandering
- Niet van toepassing, altijd al incontinent

Notities: